

num cum quibus vivit; loquitur ergo de propria dispensatione, quæ veram obligationem supponit. Confirmari hoc potest ex cap. 3, 16, q. 1, ubi dicitur: *De monachis, qui diu morantes in monasteriis, si postea ad clericatus ordinem pervenerint, statuimus non debere eos a priori proposito discedere seu deviare*; satis autem discedit a priori proposito, qui regulam non observat, quando in illo statu commode potest.

14. *Responsio quorundam ad hanc objectionem.* — Propter hæc Cajetanus in Comment. dict. art. 8, et tom. 1 Opusculorum, tractat. 25, q. 2, et Sot., lib. 10 de Justitia, q. 5, art. ult., et alii Thomistæ communiter concedunt, teneri hujusmodi Episcopum in conscientia ad servandas regulas vel constitutiones sui ordinis obligantes ad culpam. Addunt vero non obligari debito legali, sed morali, id est, non ex directa obligatione talis legis (verum enim esse putant, quod hactenus diximus, eos non manere subjectos his legibus), sed ex rectitudine quadam rationis naturalis, quia ex ascensu ad perfectiorem statum non debet religiosus deficere a fructu prioris vitæ; deficeret autem, si ea, quæ per se conferunt ad perfectionem, et Episcopale munus non impediunt, desereret. Unde ulterius addunt iidem auctores, hanc obligationem in Episcopo in suo genere non esse mortalem. Itaque, licet lex religionis de jejunio, verbi gratia, obliget religiosos sub mortali, eum, qui factus est Episcopus, non ita obligabit, sed tantum sub veniali. Ratio eorum est, quia illa obligatio in Episcopo non est ex virtute illius legis, sed ex illa morali decentia, qua tenetur non desistere ab operibus perfectionis, qui perfectionis statum conscendit; hæc autem decentia solum levem obligationem inducit. De legibus autem seu constitutionibus religionis, quæ tantum pœnales sunt, indicant dicti auctores nullo modo obligare Episcopum, cum ad pœnas religionis ipse non teneatur.

15. Hæc sententia mihi non probatur; seclusa enim obligatione regulæ, in vi regulæ, aut legis, nulla invenio naturalem rationem, quæ sufficienter obliget ad eosdem actus regulæ sub aliqua culpa. Primo, quia illa ratio Cajetani ad summum probat, debere Episcopum exerceri in actibus perfectionis, et hoc pertinere ad decentiam sui status. Quod autem illi actus iidem futuri sint, qui per regulam suæ religionis præscribuntur sub obligatione ad aliquam culpam, non potest inferri ex illo generali principio; nam existens in statu

perfectionis non potest omnes actus perfectionis exercere; determinatio ergo ad hos vel illos voluntaria est, seclusa lege obligante; ergo cum Episcopus non teneatur legibus suæ religionis, esto debeat ex decentia occupari in operibus perfectionis, nihilominus non obligatur determinate ad præscripta per talem regulam. Secundo, status ipse Episcopalis secum affert proprios actus perfectionis, quos ex intrinseca obligatione postulat, ut sunt docere et illuminare alios, spiritualiter regere, et omnes eorum miseras, quoad fieri possit, sublevare, ad quos actus alii necessarii sunt, qui consequenter sub eadem obligationem cadunt, quantum ad alios fuerint necessarii, scilicet, orare, legere, vigilare, etc., ergo si Episcopus etiam religiosus suo munitur, quoad omnes istos actus, satisfaciatur, sufficienter implet illam rationem decentiæ exercendi opera perfectionis suo statui consentanea. Ergo si alioqui paupertatem etiam, castitatem et obedientiam perfecte observet, et omnia, quæ cum illis connexa sunt, vel ex absoluta necessitate, vel ex decentia, per hoc satisfaciatur etiam decentiæ religiosæ, etiamsi alias particulares observantias non observet, quia non pertinet ad decentiam superioris status, ut oneremus illum, et propriis obligationibus, et aliis pertinentibus ad inferiorem statum, non tantum substantialiter, et per se, sed etiam accidentaliter. Et huc tendunt verba supra citata in num. 6, ex c. 2, 96, q. 1, quod est Gregorii, l. 4 Epistolarum quamvis ipse ibi non tractet de religioso translato ad Ecclesiam sæcularem, sed potius de clerico sæculari, qui vult regimen monasterii assumere. Tamen per similitudinem rationis verba illa nostro proposito accommodantur.

16. *Ad objectionem in num. 13 vera responsio.* — Respondeo ergo ad objectionem, concedendo non teneri Episcopum in conscientia, etiam sub veniali culpa, per se loquendo, ad observantias suæ regulæ. Hoc mihi probant sufficienter omnia adducta; nam canones, et Glossa illorum, ac interpretes, simpliciter absolvent Episcopum regularem a jugo regulæ, et nulla sufficiens ratio naturalis est quæ illum obliget, ut declaratum est. Solum ergo ad hoc tenetur, ut juxta integrum statum suum, scilicet religiosi Episcopi, decenter vivat, et consantaneæ operetur; quod autem hujusmodi opera sint hæc vel illa, nisi lege aliqua ecclesiastica vel divina sint præscripta, vel ex voto vel ex officio sint debita, liberæ optioni et determinationi operantis relinqui-

tur. Quapropter, si Episcopus Dominicanus sit, non magis tenetur in conscientia ad abstinentiam a carnibus, quam Franciscanus, vel, e converso, Franciscanus non magis tenetur ad suas peculiare observantias, quam Dominicanus. Neuter etiam tenetur ad habendum socium sui ordinis, et similia, de quibus etiam Cajetanus et Soto inter se non conveniunt. Et ob eandem causam nihil quoad hoc distinguendum puto inter opera dissona vel consona statui Episcopali, sed in omnibus censeo prudenti arbitrio relinquendum, an talia opera expediant vel deceant, aut magis conveniant in tali statu, et post tale iudicium libera etiam est electio eorum, et non sub obligatione ad aliquam culpam, nisi aliquid indecens opus, vel inutile otium, loco talium operum admittatur. Non nego tamen esse aliquam congruitatem, ut, cæteris paribus, unusquisque potius eligat opera suæ religioni et regulæ conformia, quam alia, cæteris paribus; non credo autem illam esse tantam, ut per se inducat obligationem in conscientia, quia nullum est principium ex quo sufficienter colligatur, seclusa directa obligatione ipsarum constitutionum positivarum.

17. *Replica diluitur dupliciter.* — Dices, teneri saltem ex illo principio, *quod turpis est pars quæ non concordat toti.* Respondeo primum etiam ex hoc principio non teneri omnes partes ad servandas omnes leges communitatis, sed unamquamque teneri ad illas quæ ad ipsam spectant; unde, si leges aliunde habeant non obligare in conscientia, sed tantum ad pœnam, ex illo principio non erit culpa illas non servare; sic ergo non obligatur Episcopus ad servanda statuta religionis, propter illud principium, quia non cadunt in illum; neque eorum observantia postulat tantam uniformitatem in membris adeo disparibus, et statuum diversorum. Unde secundo dicitur Episcopum, in rigore, jam non esse membrum illius communitatis, et ideo ex hoc titulo conformitatis cum illa non obligari ad observantias ejus. Nec propterea licet inde colligere, illum non manere religiosum talis religionis in specie potius quam alterius, quia in substantialibus et in habitu semper manet religiosus in tali specie, et quoad vinculum præcipue obedientiæ, semper manet ita ligatus habitualiter, ut, si a Pontifice privetur munere et exemptione Episcopali, manebit subjectus suæ religioni, et non alteri. Hoc ergo satis est ut statum religiosum ejusdem rationis retineat, quamvis subjectus actu non

sit, nec Prælati, nec legibus talis religionis.

18. *Illatum ex dictis per quod satisfit ad D. Thomam in illo numero 13.* — Atque ex his infero, hujusmodi Episcopum non indigere propria dispensatione ad comedendum carnes prohibitas, verbi gratia, per præceptum regulæ; et idem est de similibus, quia dispensatio solum est ad tollendam obligationem; ubi ergo non est obligatio, nec dispensatio necessaria est. Cum ergo D. Thomas, numero 13 citatus, ait posse secum dispensare, vel indicat se sequi priorem sententiam, quæ probabilis est, licet quam defendimus, in rigore juris, videatur vera; vel certe in lata quadam significatione illo verbo usus est, ut indicaret melius esse, magisque consulendum cuilibet Episcopo religioso, ut regulam suæ religionis quoad hanc partem observet. Et ideo noluit licentiam præbere ad oppositum faciendum nisi per modum dispensationis, quia vir religiosus et perfectus ea, quæ meliora, et suo statui convenientiora sunt, etiamsi sub obligationem non cadant, absque justa causa prætermittere non debet, et ideo quando sub hac tantum consideratione sibi indulget, aliquid hujusmodi secum dispensare dicitur. Nec ex cap. *De monachis*, seu 3, 16, quæst. 5, aliud colligitur, quia in eo non est sermo de Episcopis, nec etiam necesse est textum illum intelligere de monachis translatis ad Ecclesiam sæcularem, sed de quocumque monacho clerico ordinato; olim enim monachi ex vi status non ordinabantur; quamvis ergo interdum ex indulgentia ordinarentur, non propterea liberabantur a regulari obedientia et observantia. Vel denique, licet extendamus textum illum ad monachum translatum ad Episcopatum, respondetur cum Glossa ibi, non posse deficere a suo proposito, quoad substantialia sui status; et quamvis alias regulas non observet, non potest dici proprie deviare a proposito, quia ubi cessat obligatio, non habet locum deviatio a proposito.

19. *Quid de observantia sextæ feriæ in quam incidit Natalitium Christi.* — *Responsio Cajetani.* — *Eam ipse retractat verius.* — Solum superest specialis difficultas, an hoc generale corollarium habeat locum in speciali casu capitis ultimi, de Observatione jejuniorum, de die Nativitatis, quando indicit in sextam feriam, an possit religiosus Episcopus sine dispensatione comedere carnes illa die quando ex regula suæ religionis erat prohibitum. Cajetanus enim in hoc puncto contraria docuit, nam in 2. 2, dicto articulo

octavo, dicit non posse hoc facere sine peccato mortali, quia non gaudet beneficio, seu indulgentia concessa omnibus fidelibus; nam in illo capite excluduntur ab illa omnes religiosi quorum instituta obligant ab abstinendum a carnibus, seu ad jejunandum sexta feria, et ideo præceptum Ecclesiae abstinendi a carnibus sexta feria, rigore obligat hujusmodi Episcopum. Idem vero Cajetanus in citato opusculo negat illud esse peccatum mortale, et ait Sot. Cajetanum ibi cordatius mutasse sententiam, quod ipsemet Cajetanus significavit in ultimis verbis illius opusculi, dicens: *Tu lector memento scripta nostra, de hujus questionis materia in commentarii super 2. 2. ad hæc referre subtilius discussa.* Itaque dicendum est, ubi abstinencia a carnibus, vel jejunium, solum est ex regula, vel præcepto ejus, et non ex speciali voto, Episcopum posse licite eo die carnes comedere, quia jam ipse regulari observantia non est astrictus, et textus solum excipit eos qui aut voto, aut regulari observantia sunt astricti; unde Carthusianus, si fiat Episcopus, licite poterit carnes comedere eo die; religiosus autem de ordine Minorum, etiam factus Episcopus, non poterit, quia specialiori voto obligatur, quod semper durat.

CAPUT XVIII.

AN EPISCOPUS REGULARIS GAUDEAT GRATIAS SUÆ RELIGIONIS, ET QUÆ OBLIGATIONES MANEANT IN RELIGIOSO FACTO CARDINALI.

1. *Propriore parte tituli arguitur negative. — Arguitur affirmative.* — Duo in titulo posita supersunt breviter inquirenda circa hanc materiam. Primum est, an religiosus factus Episcopus gaudeat privilegiis et indulgentiis concessis suæ religioni. Ex dictis enim videtur sequi pars negativa, quia Episcopus jam non tenetur oneribus religionis; ergo nec privilegiis et commodis gaudere debet; item hæc privilegia conceduntur intuitu religionis; sed Episcopus jam non est membrum illius religionis; ergo nec communicat cum ipsa in privilegiis et gratiis. Propter hæc quidam absolute et sine ulla limitatione excludunt Episcopum regularem a participatione omnium gratiarum suæ religionis; nam cessante causa fundamentali privilegii, cessat privilegium, ut in materia de legibus tractavimus, et notat glossa, in cap. *Ita nos*, 23, q. 2, verbo *Cessaverint*; Decius, in cap. *Cum accessissent*, de Constitutionibus, n. 15. Sed ex eodem funda-

mento potest contrarium suaderi, quia privilegia conceduntur in favorem status religiosi, qui non tantum est in toto corpore mystico religionis, sed etiam in singulis personis ejus; sed hic status vere manet in Episcopo, non solum in genere, sed etiam in tali specie, ut ostensum est capite præcedenti; ergo in illo non cessavit causa et fundamentum privilegii aut indulgentiæ; ergo nec gratia ipsa cessavit, quia non est specialiter revocata, ut supponimus, nec sublatum est fundamentum ut per se ipsa cesset.

2. *Decisio per distinctionem.* — Quapropter distinctione mihi utendum videtur, nam aut gratiæ et privilegia concernunt corpus religionis, ut sic, et favorem ejus, quoad jurisdictionem, administrationem temporalium bonorum, et alia hujusmodi, aut respiciunt singulas personas. De prioribus, non videtur dubium quin Episcopus illis gaudere non possit, ut convincit prior ratio facta; talia enim privilegia non fundantur in toto statu religioso personali, sed in vinculo et conjunctione ad hoc corpus, cui per se primo conceduntur, et ad illius usum et commodum ordinantur. De posterioribus autem iterum distinguendum est, quia vel usus talium gratiarum aut privilegiorum, ab Episcopo usurpatus, esset onerosus ipsi religioni, vel non. Quando privilegium concedit gratiam, qua persona religiosa gaudere potest in commodum suæ animæ, vel corporis, sine onere vel gravamine suæ religionis, profecto non cessat propter statum Episcopalem. Sicut enim diximus obligationes et vincula substantialia religionis, quæ non repugnant muneri Episcopali, in ipso, seu cum ipso durare, ita etiam ratio postulat ut gratiæ et indulgentiæ status religiosi, quibus potest Episcopus frui sine incommodo suæ religionis, in ipso etiam perseverent, et ita omnes rationes pro utraque parte propositæ hanc assertionem persuadent, quia verisimile est solum religiosum statum quoad substantiam ejus esse sufficiens fundamentum et causam talium gratiarum, et quoad eas retorquetur optime illa ratio, quod qui retinet religionis onus, debet etiam retinere favores ejus.

3. At vero, si usus talium gratiarum redundet in onus religionis aut monasterii, admitendus non est, quia semper censetur hujusmodi favor principaliter concessus in favorem religionis. Et quoad hoc procedit quædam declaratio Sixti IV, quæ refertur in monumentis Minorum, fol. apud me 149, concess. 365, quæ sic habet: *Ne ex habilitationibus ad beneficia,*

rum facultate, quod etiam post illa obtenta, in locibus dicti ordinis residere, cameras habere in illis, et in generalibus capitulis fratrum eorumdem Prædicatorum et Minorum ordinum vocem activam et passivam habere, ac privilegiis, favoribus, gratiis, et Indultis concessis ipsorum ordinum professoribus gaudere possint, præfatis ordinibus, et illorum professoribus gravamen inferatur: eisdem Motu et auctoritate decernimus, hujusmodi habilitationis litteras intelligi, et interpretari debere, ut fratres ipsi quibus concessæ sunt, vel concedentur in posterum per Sedem Apostolicam, postquam aliquod beneficium adepti fuerint pacifice, aut pro Capellanis in aliquibus Ecclesiis cæperint deservire, concessionibus prædictis, prout vocem activam et passivam, residentiam in domibus dictorum ordinum, ac retentionem dictarum domorum, camerarum, et alia quæ ordinum prælatorum sunt concernentia, de eorum ordinum Prælatorum consensu, duntaxat gaudere possint, et non alias, neque alio modo. Idem statuente de promotis ad cathedrales, etiam titulares appellatas Ecclesias, et alias dignitates ecclesiasticas. In quo Indulto expendo Pontificem non absolute excludere hos Episcopos a participatione gratiarum, sed cum duplici limitatione: una est, si illa sit eum onere religionis, quæ significatur in illis verbis, *prout vocem activam, etc.*, usque ad illa, *quæ ordinum Prælatorum sunt concernentia.* Alia est, ut illa non sit sine consensu Prælatorum; unde colligitur, de consensu Prælatorum etiam posse frui his gratiis concernentibus aliquo modo religionem ipsam, et consequenter ad fruendum aliis gratiis, quæ corpori religionis nihil obstant, Prælatorum consensum necessarium non esse.

4. *Resolvitur secunda pars tituli quoad paupertatem. — Quoad obedientiam. — Quoad alias observantias regulæ. — Quoad habitum. — Excipitur assumptus ad Papatum.* — Aliud dubium est, an omnia, quæ diximus de Episcopis, eodem modo locum habeant in Cardinalibus religiosi, etiamsi Episcopi non sint. Ad quod breviter dicitur, eodem modo omnia accommodanda esse, quia religiosus Cardinalis vere religiosus manet; eadem enim est de illo ratio, vel certe major, quia ex vi illius dignitatis non ita constituitur in statu perfectionis, sicut Episcopus. Quare vinculum paupertatis retinet, et incapax est proprii domini, et ideo sine dispensatione testari non potest, ut recte dixit Baldus, in Authentica *Licentiam*, de Episcopis et Clericis. Vide Martinum Laudensem,

in tract. de Cardinalibus, q. 58 et 59, et Andream Barbatiam, de Præstantia Cardinalium, 1 p., q. 3; et Hieronymum Manfredum, de Cardinalibus, q. 133. Unde quicquid acquirit post talem dignitatem, Ecclesiae suæ videtur acquirere; semper enim habet alienjus particularis Ecclesiae titulum, et regimen; alias acquireret Ecclesiae Romanæ, seu Apostolicæ Sedi. Quod vero ad obedientiam attinet, clarum est soli Pontifici immediate subesse, retinet tamen idem obedientiæ vinculum. De obligatione vero ad alias observantias regulæ eadem ratio exemptionis est, quia, juxta institutionem Ecclesiae, per illam dignitatem æque separatur quis a corpore religionis atque Episcopus. Habitum tamen deferre debet, ita enim observat Ecclesiae usus, et favent jura supra citata. Solum religiosus factus Summus Pontifex hac obligatione liberatur, quamvis substantiam status religiosi non amittat, ut in superioribus, tractando de obedientiæ voto, tactum est.

CAPUT XIX.

UTRUM RELIGIOSUS PROFESSUS POSSIT AD BENEFICIUM, VEL DIGNITATEM INFERIOREM EPISCOPALI TRANSIRE, ET QUO JURE TUNC OBLIGETUR?

1. *Prima suppositio, professioni religiosæ esse non repugnare beneficium ecclesiasticum. — Id probatur quantum ad jus spiritualium ministeriorum. — Item quoad commoda fructuum temporalium.* — Suppono imprimis religiosum, ex vi professionis suæ, non esse incapacem ecclesiastici beneficii, etiam curam animarum annexam habentis. Sunt quidem multa antiqua decreta prohibentia ne monachi clericorum officia populis celebrare aut ministrare præsumant, quæ congruit Gratianus, 16, q. 1; verumtamen illa decreta loquuntur primo secundum antiquam consuetudinem monachorum qui laici erant, et ex vi suæ professionis clerici non erant, neque ad hunc finem instituebantur. Deinde non omnino excludunt monachos ab hoc ministerio, tanquam inhabiles, vel ad ordines, vel ad beneficia, aut ministeria ecclesiastica, sed prohibentur ne suo arbitrio et usurpato jure his ministeriis se ingerant, nec sine debita superiorum facultate ad illa assumantur. Nunc autem solum asserimus professionem religiosam per se et vi sua non reddere personam incapacem ecclesiastici beneficii, quod declaratur in hunc modum; nam duo sunt in beneficio ecclesiastico distinguenda: primum est spirituale jus ad tale ministerium,